

INFORMATIEBLAD

BIOLOGISCHE BIJENHOUDERIJ

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	3
INLEIDING	4
1. ALGEMENE INFORMATIE OVER CERTIFICERING	5
2. INFORMATIE OVER CERTIFICERING VAN UW BEDRIJF	7
3. INFORMATIE OVER BIOLOGISCHE BIJENHOUDERIJ	9
4. ADMINISTRATIE, OPSLAG EN VERVOER	13
5. INFORMATIE OVER HET VERWERKEN VAN PRODUCTEN TOT LEVENSMIDDELEN	14
6. INFORMATIE OVER ETIKETTERING/ AANDUIDINGEN	16
BIJLAGEN	
VOORBEELD EIGEN VERKLARING	
VOORBEELD ETIKET	
GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN	

INLEIDING

U wilt biologisch gaan imkeren, maar wat moet u nu doen? Deze vraag krijgen wij regelmatig van geïnteresseerde imkers. Daarom hebben wij de voorwaarden voor biologisch imkeren in dit informatieblad voor u uitgewerkt.

In hoofdstuk 1 leest u belangrijke achtergrondinformatie over wat biologisch is en aan welke wetgeving biologische productie moet voldoen. Hoofdstuk 2 geeft informatie over de certificering van uw bedrijf. In hoofdstuk 3 bespreken wij de regelgeving die geldt voor de bijenhouderij. De eisen voor de scheiding tussen gangbare en biologische productie vindt u in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 gaat over de administratie, de opslag en het vervoer. In hoofdstuk 6 vindt u informatie over het verwerken van producten tot levensmiddelen.

Het is van belang dat uw klant een biologisch product kan herkennen. Voor deze herkenbaarheid moet u gebruik maken van aanduidingen, zoals keurmerken en benaming. De regels rondom deze aanduidingen staan in hoofdstuk 7.

1. ALGEMENE INFORMATIE

WAT IS BIOLOGISCH?

Een product, perceel of dier is biologisch als het is gecertificeerd volgens de geldende regelgeving. Certificeren kan alleen als het product (en de hele keten ervoor), perceel of dier onder controle staat. Skal certificeert alle biologische productie in Nederland. Alle overige niet gecertificeerde producten, percelen of dieren noemen wij in het informatieblad gangbaar.

WIE IS SKAL?

Stichting Skal is dé certificatieorganisatie voor biologische producten in Nederland. Skal zet zich in voor de aantoonbare betrouwbaarheid van biologische producten. Bent u door Skal gecertificeerd, dan kunt u aan uw klanten en afnemers aantonen dat u biologisch produceert.

Wij zijn gevestigd in Zwolle. Een aantal medewerkers werkt op kantoor en een aantal werkt in het veld. Zij voeren allen certificerende en toezichthoudende taken uit. Skal is een stichting. Het bestuur bestaat uit een aantal onafhankelijke leden en een aantal leden afkomstig uit de sectoren die wij certificeren. Wij zijn door het ministerie van Economische Zaken (EZ) aangewezen als enige controleorganisatie in Nederland. Wij zijn onafhankelijk en certificeren biologische bedrijven door te inspecteren, monsters te nemen en toezicht te houden. Wij zijn geen adviesinstantie, promotieorganisatie of belangenbehartiger voor de biologische sector.

Om te garanderen dat wij ons werk onafhankelijk uitvoeren, zijn wij geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie op basis van de EN45011 norm.

OP WELKE WETGEVING IS DE BIOLOGISCHE WETGEVING GEBASEERD?

Certificering is gebaseerd op Europese wetgeving. In het bijzonder verordening 834/2007 en de bijbehorende bepalingen in verordening 889/2008 en verordening 1235/2008 voor de import. In dit informatieblad duiden wij ze samen aan als de "biologische verordening". Daarnaast werken wij volgens de landbouwkwaliteitswet, het landbouwkwaliteitsbesluit 2007 en de landbouwkwaliteitsregeling 2007. Naast de Europese en Nederlandse wetgeving, zijn er de Skal-reglementen. Deze reglementen gaan over zaken die niet beschreven staan in de wetgeving (bijvoorbeeld het proces tot certificering, de tarieven voor certificering, bepaalde door Skal gehanteerde interpretaties, bezwaarprocedures, etc.). De Europese wetgeving, Nederlandse wetgeving en onze reglementen kunt u nalezen op www.skal.nl.

WELKE BEDRIJVEN VALLEN ONDER DE CERTIFICERINGSPLICHT?

Ieder bedrijf dat biologische producten produceert, verwerkt, verpakt, importeert, verhandelt of opslaat moet hiervoor gecertificeerd zijn. Uitzondering hierop zijn winkels die verpakte producten rechtstreeks aan de eindconsument verkopen. Een winkel mag in dat geval haar eigen merk/ naam niet op het producten (laten) drukken.

WELKE TYPES CERTIFICERING KENNEN WIJ?

Wij hebben de gecertificeerde bedrijven ingedeeld in een aantal categorieën:

- Landbouw: het bedrijf verbouwt landbouwgewassen en/of houdt dieren. De imkerij valt dus onder landbouw.
- Bereiding: het bedrijf produceert en/of verwerkt levensmiddelen en diervoeders (inclusief verpakken en etiketteren).
- Import: het bedrijf importeert producten van buiten de EU.
- Eerst geadresseerde: het bedrijf neemt als eerste geïmporteerde producten (in opdracht van de importeur) in ontvangst.
- Handel onder eigen handelsnaam: het bedrijf verhandelt zelf geproduceerde producten of producten die voor het bedrijf zijn geproduceerd. In de etikettering gebruikt het bedrijf zijn eigen naam.
- Handel niet onder eigen handelsnaam: het bedrijf verhandelt producten die het bedrijf niet zelf heeft geproduceerd. In de etikettering gebruikt het bedrijf niet zijn eigen naam.
- Opslag: het bedrijf slaat producten op van een andere marktdeelnemer.

2. INFORMATIE OVER CERTIFICERING VAN UW BEDRIJF

WAT IS DE PROCEDURE TOT CERTIFICERING?

Ieder Nederlands bedrijf dat biologische producten wil produceren, verhandelen of opslaan moet zich bij ons registreren. Het proces tot certificering bestaat uit een aantal stappen:

1. Informatie aanvragen: u vraagt bij ons dit informatiepakket aan. Het pakket bevat algemene informatie, branchespecifieke informatie en een registratieformulier.
2. Aanmelding: u vult het registratieformulier volledig in en stuurt dit terug.
3. Registratie: zodra wij uw gegevens volledig ontvangen hebben, bevestigen wij uw registratie (bekrachtiging van de certificatieovereenkomst). U krijgt dan ook uw unieke Skalnummer.
4. Toelatingsonderzoek: wij voeren op uw bedrijf een toelatingsonderzoek uit. De inspecteur gaat samen met u na of uw bedrijf aan de voorwaarden voldoet. Hij noteert deze bevindingen in een rapport. Op kantoor beoordelen wij dit rapport.
5. Omschakelingsperiode: voor de imkerij bestaat een omschakelingsperiode van 12 maanden na toelating. In deze periode moet u aan alle voorwaarden voldoen, maar bent u nog niet gecertificeerd.
6. Certificatie: na het doorlopen van de omschakelingsperiode en bij een positieve beoordeling door de inspecteur ontvangt u een bio-certificaat. Vanaf dat moment kunt u uw honing als biologisch verkopen.

Certificaten zijn alleen digitaal beschikbaar.

Zolang u nog geen certificaat van Skal heeft, mag u geen verwijzing naar biologisch maken.

WAT IS DE PROCEDURE NA CERTIFICERING?

Uw bedrijf blijft onder controle staan. Wij bezoeken uw bedrijf minimaal 1 keer per jaar aangekondigd. Tijdens de inspectie stellen wij vast of uw bedrijf nog steeds aan de voorwaarden voldoet. Behalve de jaarlijkse inspectie voeren wij extra inspecties uit, bijvoorbeeld:

- Flitsinspectie: een onaangekondigde inspectie waarbij de inspecteur één of enkele aspecten controleert.
- Herinspectie: als tijdens een inspectie blijkt dat uw bedrijf op één of meerdere onderdelen niet voldoet, kunnen wij besluiten om op uw kosten een extra inspectie uit te voeren.
- Monstername: steekproefsgewijs controleren wij of uw producten vrij zijn van residuen.
- Gerichtte inspectie: de inspecteur controleert de balans tussen biologische verkoop en inkoop.
- Keteninspectie: de inspecteur controleert verschillende bedrijven van een bepaalde keten op een bepaald aspect.
- Hercertificering: een uitgebreide 3-jaarlijkse inspectie.

WAT ZIJN UW PLICHTEN?

- U bent altijd verplicht de inspecteur toegang tot uw bedrijf en uw gegevens te geven.
- U begeleidt de inspecteur tijdens haar bezoek.
- U heeft de plicht om informatie over en wijzigingen in uw bedrijfsvoering op tijd door te geven aan Skal.
- U moet bij twijfel over de biologische status van een (aangekocht) product Skal informeren.
- U moet uw administratie over uw biologische producten minimaal twee jaar bewaren.

AFWIJKINGEN

Wij gaan er vanuit dat u zich houdt aan de voorwaarden waarop u gecertificeerd bent. De inspecteur controleert dit. Als de inspecteur constateert dat u zich niet of onvoldoende aan bepaalde voorwaarden houdt, noteert hij dit. Op kantoor besluiten wij of u een afwijking en/of een sanctie krijgt voor de overtreding.

Wij kennen drie types afwijkingen:

- Licht: een kleine afwijking die niet direct invloed heeft op het product.
- Ernstig: een ernstige afwijking in het biologische bedrijfsproces waarbij de bio-regelgeving niet is nageleefd. Hoewel het bedrijfsproces verbeterd moet worden, is de bio-status van de producten niet in het geding.
- Kritiek: Het product of bedrijfsproces voldoet niet aan de eisen. De basisprincipes van de biologische (landbouw)productie

worden geschonden. Het product/ perceel verdient de bio-status niet en wordt gedecertificeerd.

Elke verwijzing naar de biologische productiemethode moet van de betreffende producten verwijderd worden. Bij meerdere kritieke afwijkingen of herhaling van de kritieke afwijking wordt het bio-certificaat van uw bedrijf ingetrokken.

U moet iedere afwijking corrigeren. Wij besluiten hoeveel tijd u hier voor krijgt. Als u de afwijking niet of onvoldoende corrigeert, verzwaren wij de afwijking (licht wordt ernstig en ernstig wordt fataal).

In sommige gevallen besluiten wij dat wij uw certificatie tijdelijk opschorten of intrekken. Dit heeft tot gevolg dat u gedurende een bepaalde periode geen biologische producten kunt leveren. Bij ernstige zaken kunnen wij besluiten u via het tuchtgerecht een strafmaatregel op te laten leggen. U moet hierbij denken aan een berisping, geldboete of een verscherpt toezicht (op uw kosten).

Als er sprake is van fraude (strafrecht), dragen wij de zaak over aan de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA).

Zij onderzoeken de zaak en leggen deze voor aan de Officier van Justitie.

BEZWAAR

Wij werken volgens de Algemene Wet Bestuursrecht (AWB). Dit betekent dat u bezwaar kunt maken tegen onze besluiten. U moet uw schriftelijke bezwaar binnen 6 weken na ons besluit kenbaar maken bij de commissie bezwaarschriften van Skal.

3. INFORMATIE OVER DE BIOLOGISCHE BIJENHOUDERIJ

Voor het houden van bijen zijn verschillende voorwaarden opgenomen in de verordening. In dit informatieblad leggen wij u de belangrijkste eisen uit. De wetteksten over de biologische imkerij vindt u terug in de Biologische Verordening 889/2008 (o.a. Artikel 13, 18, 19, 25, 38, 41, 44, 47, 77 en 78).

De Nederlandse interpretatie van de wetgeving vindt u terug in het Skal-reglement R21. Dit is terug te lezen op onze website.

3.1 OMSCHAKELPERIODE

Voor bijenvolken geldt een omschakelperiode van 12 maanden. Tijdens de omschakelperiode moet de bijenwas worden vervangen voor van de biologische bijenteelt afkomstige bijenwas. De omschakelperiode kan verlengd worden wanneer meer tijd nodig is om alle bijenwas te vervangen. Op een biologisch gecertificeerde imkerij mag uitsluitend biologische bijenwas worden gebruikt.

3.2 PARALLELPRODUCTIE

Voor een bijenhouder is het toegestaan om naast biologische bijenvolken ook gangbare bijenvolken te houden. Voorwaarde is dat alle regels die voor de biologische bijenvolken gelden ook worden toegepast op de niet-biologische bijenvolken, met uitzondering van de regels over standplaats en omgeving van de bijenkasten. Producten van de niet-bio bijenvolken mogen natuurlijk niet als biologisch verkocht worden. Dit moet u aantonen door een goede verkoopadministratie bij te houden. Als u uw imkerij niet volledig omschakelt naar biologisch, dan moet u uw biologische en gangbare productie goed van elkaar scheiden.

Wij leggen u uit wat wel en wat niet is toegestaan:

- Als u naast biologische bijen ook gangbare bijen houdt, dan moet u deze gangbare bijen gescheiden houden van de biologische bijen. Ook uw gangbare bijenvolken mag u uitsluitend bijvoeren met biologisch voer.
- De biologische bijenvolken moeten als zodanig aangemerkt worden. Ze moeten te onderscheiden zijn van de gangbare bijenvolken.
- Op uw bijenhouderij mag u alleen toegestane productiemiddelen opslaan.
- U mag alleen biologische bijenwas gebruiken op uw bedrijf
- Alle bijenkasten zijn van natuurlijk materiaal
- U gebruikt geen chemisch synthetische verf of lijm bij onderhoud en productie van bijenkasten
- U houdt zich voor alle bijenvolken aan de voorwaarden voor het behandelen van ziektes en plagen (zie 3.9)

3.3 PLAATSEN KASTEN

De bijenkasten moeten zo worden geplaatst dat bronnen van nectar en stuifmeel binnen een straal van 3 kilometer van de standplaats voor meer dan 50% bestaan uit biologische gewassen en/of spontane vegetatie en gewassen waarop slechts licht-milieubeslastende technieken worden toegepast. Ook mag binnen een straal van 5 kilometer van de standplaats geen vuilverbrandingsinstallatie zijn.

- Bronnen van nectar en stuifmeel zijn planten die in bloei staan gedurende de

periode dat de bijenvolken op de locatie zijn geplaatst en die voor bijen voedsel leveren in de vorm van stuifmeel en/ of nectar (door imkers aangeduid als dracht).

- Spontane vegetatie is vegetatie waar geen andere beheersmaatregelen worden toegepast dan maaien, snoeien en begrazen.
- Gewassen waarop slechts licht milieubelastende technieken worden toegepast zijn gewassen die weliswaar gezaaid en bemest kunnen worden, maar waar geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt.

3.4 REGISTRATIE KASTEN

Elke biologische bijenkast moet een uniek nummer hebben. Per kastnummer registreert u op welk moment de kast op welke standplaats staat.

U bent verplicht nieuwe standplaatsen/ gebieden vooraf aan te melden bij Skal middels het formulier "aan- en afmelden gebieden biologische imkerij". Pas na goedkeuring kan de standplaats gebruikt worden. Als u een goedgekeurde standplaats niet meer gaat gebruiken, moet deze worden afgemeld bij Skal.

Het eventuele bijvoeren registreert u ook per kast: product, data en hoeveelheid.

3.5 REGISTRATIE GEBIEDSKAART

Per standplaats is een actuele gebiedskaart nodig, met daarop aangegeven de standplaats van de bijenkasten en de 3 kilometer straal rondom de standplaats.

Op elke gebiedskaart staan de bronnen van dracht aangegeven. Per drachtbron staat het type teelt vermeld en of het bio-teelt, gangbare teelt, spontane vegetatie of licht

milieubelastende teelten zijn. Hiervoor kunt u gebruik maken van kleurmarkeringen.

De drachtgebieden moeten aangetoond worden middels bijlagen bij de gebiedskaart. Gebruik hiervoor het aanmeldingsformulier voor gebieden. Bij elke gebiedskaart moet per drachtbron middels bijlagen/ bewijsmateriaal worden aangetoond of het om biologische teelt, gangbare teelt, spontane vegetatie of lichtmilieubelastende teelt gaat. Voorbeelden van dit bewijsmateriaal zijn:

- Verklaring van types teelt en bio-certificaat van een biologisch bedrijf
- Gecombineerde opgaves van boeren
- Gebiedskaarten van natuurgebieden
- Luchtfoto's van natuurgebieden
- Overzichtsfoto's van teeltgebieden uit voorgaande jaren

Het doel van de gebiedskaart (en bijlagen) is om aan te tonen dat meer dan 50% van de dracht in het gebied bestaat uit toegestane dracht.

Als aangetoond kan worden dat meer dan 50% van het totale oppervlakte van de 3 km-zone bestaat uit dracht van toegelaten soort, is het niet noodzakelijk om van de andere helft aan te tonen wat er groeit. Stel de 3 km-zone bestaat voor 25% uit zee dan hoeft alleen 50% van het overgebleven gebied te voldoen aan de eisen van toegestane dracht.

Als biologische imker heeft u voor de hele periode dat de bijen actief zijn goedgekeurde standplaatsen nodig. Afhankelijk van de temperatuur is de rustperiode ongeveer november tot februari.

De gebiedskaarten kunt u in de loop van het jaar ter goedkeuring toesturen. Hou er bij uw planning rekening mee dat pas na goedkeuring de kisten op de locatie geplaatst kunnen worden.

3.6 MONSTERNAME

Bij iedere goedgekeurde locatie laat de imker een honingmonster van de eerste oogst biologisch honing afkomstig van deze locatie onderzoeken op de meest voorkomende contaminanten bij een geaccrediteerde instantie en bewaart de uitkomst van dit onderzoek in zijn administratie. De vondst van contaminanten leidt tot de volgende acties:

1. De imker meldt de vondst bij Skal.
2. De imker verkoopt de onderzochte partij honing nog niet als biologisch.
3. De bijenvolken behouden wel de status van biologische bijenvolken.
4. De imker zal een verklaring proberen te achterhalen voor de oorzaak.
5. Skal en de imker overleggen of op basis van de verklaring de onregelmatigheid als incident kan worden aangemerkt of dat de locatie als niet geschikt moet worden beschouwd.
6. Als de locatie als biologisch kan worden voortgezet dan kan de onderzochte partij honing als biologisch verkocht worden. Om er zeker van te zijn dat het een incident betreft, wordt het eerstvolgende jaar de honing van die locatie nogmaals onderzocht. Als de locatie niet geschikt blijkt moet de imker een andere standplaats vinden. De onderzochte partij moet als gangbaar worden verkocht.

3.7 MATERIALEN BIJENKASTEN

Bijenkasten en materialen moeten hoofdzakelijk van natuurlijk materialen, die geen verontreiniginggevaar voor het milieu en bijenteeltproducten opleveren, zijn gemaakt.

Kasten en/of korven moeten daarom van hout of andere natuurlijke materialen zijn gemaakt. Kunststof kasten zijn niet toegestaan.

Bij de start van de omschakeling mogen aanwezige houten verlijmden kasten (bv

multiplex) gebruikt worden, mits ze met onschadelijke verf zijn behandeld en u dit aan kan tonen. Nieuw aan te schaffen kasten mogen niet van verlijmd hout zijn gemaakt, tenzij aantoonbaar is dat de lijm geen schadelijke stoffen voor het milieu bevat. Niet-natuurlijke onderdelen zijn wel toegestaan. Zoals metalen afstandstrippen, bedrading van raampjes, kunststof of metalen moerroosters, bodemgaas en plastic afdekking, kunststof voerbakken. Chemisch-synthetische verf is niet toegestaan. De bijenkasten moeten geverfd worden met verf op waterbasis of lijnoliebasis. Lijmen moeten vrij zijn van chemisch-synthetische stoffen. Het reinigen en desinfecteren van kasten moet mechanisch of thermisch gebeuren.

3.8 VOEDING

Bijen mogen bijgevoerd worden met biologische honing, biologische suikerstroop of biologische suiker. Uit de registratie/ administratie moet blijken dat bijgevoerde producten voldoen aan de voorwaarden.

Per kast moet u registreren wanneer u heeft bijgevoerd, met welk product en hoeveel.

3.9 HERKOMST BIJEN

Aangekochte bijen en koninginnen moeten biologisch zijn. Hiervoor houdt u een registratie bij (zie H. 4).

Jaarlijks mag u 10% vervangen door niet-biologische koninginnen en zwermen/bijenvolken. Hiervoor is geen ontheffing nodig. De aangevoerde gangbare bijenvolken moeten geplaatst worden in kasten met natuurlijke raten van biologische bijenvolken of biologische kunstraten. Voor het vervangen van meer dan 10% is vooraf een ontheffing nodig. Dit wordt alleen afgegeven in geval van nood.

3.10 ZIEKTES EN PLAGEN

Voor besmetting met Varroamijt is het gebruik van de volgende werkzame stoffen toegestaan: Mierenzuur, melkzuur, azijnzuur, oxaalzuur, menthol, thymol, eucalyptol en kamfer.

Voor bescherming van ramen, kasten en raten tegen plagen, mogen rodenticiden (uitsluitend in vallen) en producten van Bijlage II worden gebruikt.

De registratie op het bedrijf moet bestaan uit een registratie per kast waarin het volgende vermeld staat:

- welk product met welke werkzame stoffen is gebruikt
- moment van aankoop middelen
- tegen welke ziektes/plagen (diagnosegegevens)
- duur van de behandeling (periode)
- de dosering en wijze van toediening
- de wettelijke wachttermijn

Als bijenvolken ondanks preventieve maatregelen toch ziek worden of besmet raken

moeten ze onmiddellijk worden behandeld en worden afgezonderd. Hiervoor zijn alle in Nederland toegelaten reguliere geneesmiddelen toegestaan, maar na gebruik moeten de bijenvolken opnieuw omschakelen.

3.11 HONINGWINNING

Bij de honingwinning mogen geen chemische middelen worden gebruikt.

Bij de honingwinning mogen geen bijenvolken worden gedood.

Er mag geen honing worden gewonnen uit raten met broed.

Het is verplicht om het verwijderen van honingkamers en de handelingen voor honingwinning te registreren.

3.12 KNIPPEN VLEUGELS

Het is niet toegestaan de vleugels van de koningin te (laten) knippen.

4. ADMINISTRATIE, OPSLAG EN VERVOER

Wij beoordelen uw bedrijf op een aantal manieren. Wij bekijken uw bijenkasten en gebiedskaarten. Ook beoordelen wij hoe u uw producten opslaat en vervoert.

Een deel van de inspectie gaat over uw administratie.

WAT MOET U REGISTEREN?

In uw administratie moet u een aantal gegevens vastleggen. Tijdens de inspectie heeft u de gegevens van lopend en vorig kalenderjaar beschikbaar, inclusief bijbehorende onderliggende documenten.

Algemene gegevens:

- Van de aangekochte producten (zoals bijenwas, suikerstroop):
  - de aard (biologisch/in omschakeling/gangbaar)
  - de hoeveelheid
  - het gebruik (bijvoorbeeld in welke kasten, bij welke volken)
  - de datum van aankoop of aanvoer
- Verleende ontheffingen
- Ingangscontrole
- Klachtenregistratie: ondanks zorgvuldig handelen kan het gebeuren dat er een klacht ontstaat over één van uw producten. Deze klachten moet u registreren en afhandelen.
- Van de afgevoerde producten: eigen verklaringen, afrekeningen en afleverbewijzen waarop staat:
  - de aard (biologisch /gangbaar)
  - de hoeveelheid

- de datum van verkoop

Specifiek voor de biologische imkerij:

De registratie op het bedrijf moet bestaan uit:

- Per kast/volk de herkomst (omgeschakeld, eigen aanwas of later aangevoerd)
- Per kast/volk aangeduid als bio of gangbaar (alleen als er ook gangbare bijen zijn)
- Bij aangevoerde bijenvolken/koninginnen moet zijn geregistreerd of deze van gangbare of biologische herkomst zijn.
- Overzicht Verkoop en verlies van bijenvolken

WAT ZIJN DE VOORWAARDEN VOOR OPSLAG?

Opslag van biologische producten op uw eigen bedrijf of een ander biologisch gecertificeerd bedrijf is toegestaan. Huurt u opslagruimte, dan hoort deze opslagruimte bij uw biologische bedrijf. U meldt deze ruimte zelf aan bij Skal. Een inspecteur neemt de opslagruimte op tijdens een inspectie.

WAT ZIJN DE VOORWAARDEN VOOR VERVOER?

U mag bulk producten alleen vervoeren in een gereinigde vrachtwagen. Deze reiniging moet u controleren en registreren. Verpakte producten mag u gezamenlijk met gangbare producten vervoeren. Dieren moeten tijdens het vervoer altijd te identificeren zijn.

5. INFORMATIE OVER HET VERWERKEN VAN PRODUCTEN TOT LEVENSMIDDELEN

U mag uw producten verwerken tot levensmiddelen. Als u biologische producten bereidt, moet u kunnen aantonen hoe u dit doet: wat zijn uw zogenaamde bedrijfsproces(sen). Wij leggen u hieronder uit aan welke eisen de bereiding van levensmiddelen en uw bedrijfsprocessen moeten voldoen.

5.1 BEREIDING VAN LEVENSMIDDELEN

Hoe weet u of u een bepaald product mag produceren?

Honing is een enkelvoudig product. U hoeft hier geen productspecificatie voor aan te dragen.

U mag uw honing na het omschakeljaar als biologisch verkopen.

Voor ieder samengesteld/ meervoudig product dat uw wilt produceren met honing, moet u de productreceptuur indienen bij Skal via het klantengebied van onze website www.skal.nl.

Als de receptuur voldoet aan de voorwaarden, certificeren wij het product en mag u het produceren en met verwijzing naar biologisch verkopen.

Wat zijn biologische ingrediënten?

U mag uw eigen gecertificeerde producten gebruiken en u kunt ingrediënten aankopen. Als u ingrediënten bestelt is het van belang om na te gaan of het bedrijf waar u de ingrediënten (bv suikerstroop) van koopt, hiervoor is gecertificeerd. Van elke leverancier moet u een geldige kopie van hun certificaat hebben. Ook

moet u minimaal jaarlijks controleren of uw leveranciers nog gecertificeerd zijn.

5.2 BEDRIJFSPROCESSEN

Bedrijfsprocessen, wat zijn dit precies?

U moet aantonen hoe u produceert: wat gebeurt er tijdens het productieproces op uw bedrijf. Uw bedrijfsprocessen bestaan uit de volgende onderdelen:

1. Bedrijfsbeschrijving

U geeft een volledige beschrijving van uw bedrijf. Waar produceert u uw honing, waar slaat u het op, etc. Een processchema (schematisch weergave van uw proces) en een plattegrond zijn onderdelen van de bedrijfsbeschrijving.

2. Kwaliteitsplan

In het kwaliteitsplan vermeldt u alle maatregelen die garanderen dat u aan de voorschriften van de verordening voldoet. Onderdeel van het kwaliteitsplan is ook een inventarisatie van de risico's of (biologische) beheerspunten (BBP's).

3. Ingangscontrole

Als u biologische producten/ ingrediënten ontvangt, moet u een aantal punten controleren:

- Verkoopbenaming van het product: bevat deze een verwijzing naar biologisch
- Naam van de leverancier
- Vestigingsplaats van de leverancier
- Code van de controle organisatie

- Traceerbare code (bijvoorbeeld t.h.t.)
- Of de verpakking gesloten is (als dit van toepassing is)

Deze controle moet u registreren. Dit kunt u op twee manieren doen:

- U registreert uw ingangscntrole op een apart formulier ingangscntrole
- U tekent de pakbon af. Als u de pakbon aftekent, moet u een procedure hebben waarin u minimaal deze controlepunten heeft beschreven

Als tijdens de ingangscntrole blijkt dat er iets niet klopt en u twijfelt aan de biologische status

van het product, moet u Skal op de hoogte brengen.

4. Traceerbaarheid

Uw producten moeten altijd traceerbaar zijn. In een procedure moet u dit vastleggen.

6. INFORMATIE OVER ETIKETTERING/ AANDUIDINGEN

U wilt dat iedereen uw producten (na de periode van omschakeling) herkent als biologisch. Voor deze herkenbaarheid moet u gebruik maken van aanduidingen. Wij leggen u hieronder uit wat u moet doen.

WAT ZIJN AANDUIDINGEN?

Aanduidingen zijn alle verwijzingen naar de biologische productiemethode. Dit zijn:

- de termen biologisch, bio, ekologisch en eko
- overige termen vermeld in de bijlage van de verordening 834/2007
- het Europese biologische keurmerk

WAAROP VERMELDT U DE AANDUIDINGEN?

Aanduidingen kunt u vermelden op bijvoorbeeld:

1. Eigen verklaring voor bulk producten
2. Kassabon voor onverpakte producten
3. Etiket/verpakking van voorverpakte producten

6.1 Eigen verklaring

Deze verklaring stuurt u met het transport van het product (of het dier) mee. U mag de verklaring zelf opstellen, u kunt ook gebruik maken van onze "eigen verklaring". In de verklaringen moet u de volgende aanduidingen gebruiken:

- Uw bedrijfsnaam
- Uw vestigingsplaats
- De productnaam inclusief een verwijzing naar biologisch
- Een merkteken voor de traceerbaarheid
- Het codenummer van Skal. Dit is NL-BIO-01

6.2 Voorverpakte producten (consumentenverpakking)

Op een verpakking of etiket moet u na certificering de volgende aanduidingen gebruiken:

- Uw bedrijfsnaam
- Uw vestigingsplaats
- De productnaam inclusief een verwijzing naar biologisch
- Een merkteken voor de traceerbaarheid
- Het codenummer van Skal. Dit is NL-BIO-01*
- Het Europese biologische keurmerk*
- De herkomst van de agrarische grondstoffen*
  - „naam van het land van herkomst”
  - „EU Landbouw” als de grondstoffen in de Europese Unie zijn geteeld
  - „niet-EU Landbouw” als de grondstoffen in derde landen zijn geteeld
  - „EU/niet-EU Landbouw” als een deel van de grondstoffen in de Europese Unie en een ander deel in een derde land is geteeld
- In de ingrediëntendeclaratie moet u vermelden welke ingrediënten biologisch zijn. U kunt dit per ingrediënt aangeven. U mag ook werken met een asterisk (*), waarbij u verwijst naar de biologische status (bijvoorbeeld *= van biologische oorsprong).

*U mag zelf kiezen of u het biologische keurmerk op de voor- of achterkant van een product plaatst. Bij het keurmerk moet u het codenummer van Skal vermelden en direct onder het codenummer de herkomst van de

agrarische grondstoffen. Als u het Europese biologische keurmerk meerdere malen op een verpakking gebruikt, hoeft u bij één keurmerk maar het codenummer en de herkomst grondstoffen te vermelden.

Als u uw product door iemand anders laat verkopen, maar op het etiket staan wel uw gegevens vermeld, dan blijft u verantwoordelijk voor het etiket.

HOE ZIET HET EUROPESE BIOLOGISCHE KEURMERK ERUIT?

Het biologische keurmerk ziet er zo uit:

AAN WELKE OPMAAK MOET HET KEURMERK VOLDOEN?

- De kleur van het keurmerk is Green Pantone (n° [376] and Green [50% Cyan + 100 % Yellow]).

- U mag een zwart-wit keurmerk gebruiken als u geen kleuren kunt drukken.
- Het keurmerk moet minimaal 9 mm hoog en 13.5 mm breed zijn. Er is een uitzondering voor zeer kleine verpakkingen: de hoogte moet dan minimaal 6 mm zijn.
- De verhouding van het keurmerk is 1 : 1.5 (hoogte : breedte).
- Als u het keurmerk gebruikt op een gekleurde verpakking waarbij het verschil in kleur klein is mag u een lijn om het keurmerk trekken.
- Boven en onder het keurmerk mag u een term gebruiken die verwijst naar biologisch.

MAG U ANDERE KEURMERKEN GEBRUIKEN?

Het is toegestaan om het EKO-keurmerk te gebruiken, als u hiervoor een licentie aanvraagt bij Stichting EKO-keurmerk en voldoet aan de voorwaarden (info@eko-keurmerk.nl, www.eko-keurmerk.nl).

Disclaimer:

De regelgeving verandert regelmatig. Voor actuele informatie kunt u op onze website altijd de juiste versie van de verordening, reglementen en informatiebladen vinden.

Dit informatieblad is geschreven door:

Skal > **BIO CONTROLE**

Dr. Klinkertweg 28a < Postbus 384 < 8000 AJ Zwolle

T 038-4268110 < F 038-4268182 < E landbouw@skal.nl < I www.skal.nl

Eigen verklaring

Document voor biologische en in-omschakelingsproducten
(artikel 31 van verordening 889/2008)
Alleen voor gebruik in Nederland

Leverancier (=Skal geregistreerde)	
Naam	
Adres	
Skalnummer	
Codenummer Skal	NL-BIO-01

Verzender (indien verschillend van leverancier)	
Naam	
Adres	
Skalnummer	

Afnemer	
Naam	
Adres	
Skalnummer (eventueel)	

Ontvanger (indien verschillend van afnemer)	
Naam	
Adres	
Skalnummer (eventueel)	

Product	
Categorie (slechts één categorie kan aangekruist zijn)	
☐ biologisch product	
☐ in de periode van omschakeling naar de biologische landbouw verkregen product	
Naam	
Merktekens (nummers die de partij identificeren) (3)	
Aantal/ hoeveelheid	
Gewicht/ volume	
Nummer vrachtbrief of CMR	

Verklaring		
Hierbij verklaart de leverancier dat hij verantwoordelijk is voor de vermelde partij en dat deze partij voldoet aan voorwaarden zoals vastgelegd in Verordening 834/2007 en Verordening 889/2008 of in de Skal-Normen.		
Plaats	Datum	Handtekening leverancier

BIJLAGE: VOORBEELD ETIKET (Na omschakeling)

Biologische Honing

Ten minste houdbaar tot: 01-12-2018

NL-BIO-01

EU Landbouw

Ingrediënten: heidehoning*

*=van biologische oorsprong

Imkerij X

Apeldoorn

Bijlage: Toegestane Pesticiden en gewasbeschermingsmiddelen

Deze lijst is gebaseerd op bijlage II van Verordening 889/2008. Voor de officiële EU-bijlage verwijzen wij u naar onze website.

Let op: stoffen voorzien van een **sterretje*** zijn voorzover bekend in Nederland niet toegelaten als gewasbeschermingsmiddel (aparte wetgeving).

1 Stoffen van plantaardige of van dierlijke oorsprong

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Azadirachtine, geëxtraheerd uit <i>Azadirachta indica</i> (neemboom)	Insecticide
Bijenwas	Afdekkingsmiddel voor snoeiwonden
Gehydrolyseerde eiwitten (met uitzondering van gelatine)*	Lokmiddel, uitsluitend in het kader van toegestane toepassingen gecombineerd met andere geschikte producten van deze lijst
Lecithine	Fungicide
Plantaardige oliën	Insecticide, acaricide, fungicide en kiemvertragend middel. (Producten als gespecificeerd in de bijlage bij uitvoeringsverordening nr 540/2011 van de commissie)
Pyrethrine, geëxtraheerd uit <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>	Insecticide
Kwassia* , geëxtraheerd uit <i>Quassia amara</i>	Insecticide, afweermiddel

2 Micro-organismen voor biologische bestrijding van ziekten en plagen

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Micro-organismen	Producten als gespecificeerd in de bijlage bij uitvoeringsverordening EU nr 540/2011 en niet afkomstig van GGO's

3 Door micro-organismen geproduceerde stoffen

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Spinosad	Insecticide; alleen wanneer maatregelen worden genomen om het risico van parasitoïden en het risico van resistentie-ontwikkeling zo gering mogelijk te houden.

4 Alleen in vallen en/of verstuivers te gebruiken stoffen

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Feromonen	Lokmiddel; ontregelaars van sexueel gedrag, alleen in vallen en verstuivers.
Pyrethrumderivaten (alleen deltamethrine en lambda-cyhalothrine)	Insecticide, alleen in vallen met specifieke lokmiddelen; uitsluitend ter bestrijding van <i>Batrocera oleae</i> en <i>Ceratitis capitata</i> Wied

5 Aan de oppervlakte tussen de planten te dispergeren bereidingen

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
IJzerfosfaat (ijzertrifosfaat)	Molluscicide

6 Andere stoffen die traditioneel in de biologische landbouw worden gebruikt

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Koper* in de vorm van koperhydroxide, koperoxychloride, tribasisch kopersulfaat, koperoxyide, Bordeauxse pap	Fungicide Tot 6 kg per hectare per jaar Voor blijvende teelten mogen de lidstaten, in afwijking van de vorige alinea, dit maximum van 6 kg in een bepaald jaar overschrijden mits de gemiddelde gedurende vijf jaar (dat jaar en de vier vorige) gebruikte hoeveelheid niet groter is dan 6 kg
Ethyleen	Narijping van bananen, kiwi's en kaki's; narijping van citrusvruchten, uitsluitend als deel van een strategie om door fruitvliegen veroorzaakte schade te voorkomen; bloei-inductie van ananas; het tegengaan van scheutvorming bij aardappelen en uien. De stof mag alleen binnen in een gebouw worden gebruikt voor gebruik als groeiregulator. Toelatingen moeten worden beperkt tot professionele gebruikers.
Kaliumzout van vetzuur (zachte zeep)	Insecticide
Californische pap (calciumpolysulfide)*	
Paraffineolie	Insecticide, acaricide Producten als gespecificeerd in de bijlage bij Uitvoeringsverordening (EU) nr. 540/2011

	(nummers 294 en 295)
Kwartzand	Afweermiddel
Zwavel	Fungicide, acaricide, afweermiddel
Op geur gebaseerde afweermiddelen van dierlijke of van plantaardige oorsprong/schapenvet*	-Afweermiddel -Alleen op niet-eetbare delen van het gewas en indien het gewasmateriaal niet wordt ingeslikt door schapen of geiten -Producten als gespecificeerd in de bijlage bij Uitvoeringsverordening (EU) nr. 540/2011 (nummer 249)

7 Andere stoffen

Omschrijving	Beschrijving, samenstellingseisen, gebruiksvoorwaarden
Aluminiumsilicaat (kaolien)	afweermiddel
Calciumhydroxide	Fungicide; enkel bij fruitbomen, ook in kwekerijen, voor de bestrijding van <i>Nectria galligena</i>
Laminarine	Uitlokker van zelfverdedigingsmechanismen van het gewas Kelp moet hetzij biologisch worden geteeld overeenkomstig artikel 6 quinquies of duurzaam worden geoogst overeenkomstig artikel 6 quater.
Kaliumbicarbonaat	Fungicide en insecticide